

ИНТЕЛЕКТУАЛИЗАЦИЈА, ХОМОГЕНИЗАЦИЈА И СТАНДАРДИЗАЦИЈА РАДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ПРОМЕНЕ У ОДНОСИМА ЧОВЕК-РАД

Резиме: У раду се разматра повезаност глобализације као друштвеног процеса са процесом интелектуализације рада и променама у садржају и карактеру рада, које доводе до испољавања капитала у облику *интелектуалног капитала*, у коме се човек својом радном делатношћу испољава кроз своје знање (које постаје основни развојни ресурс) и чије рационално и продуктивно (профитабилно) захтева (и претпоставља) однос према учесницима у радном процесу, као слободним и равноправним људима. У овом контексту разматра се појмовно одређење пристожног (достожног) рада и перспективе и последице његовог остваривања, као задатог циља у еволутивном развоју капитализма и људског друштва. Осим тога указује се и на људску делатност са становишта хомогенизације и стандардизације, њихов значај и утицај.

Кључне речи: глобализација, интелектуализација, рад, пристожан рад, хомогенизација

1. Педесетих година прошлог (двадесетог) века, глобализација “као баук” кружи Европом. Почетком овог (двадесетпрвог) века, она је друштвена реалност глобалног карактера “уједињујући друштво тако да се говори о “глобалном друштву” о “мегадруштву” са многим противуречностима. Процес глобализације проучавају многе науке изучавајући сложеност и комплексност проблема глобалног карактера и феномен глобализације, а настаје и нова академска и научна дисциплина *Глобалистика* (Чумаков, 2009: 60-89). У социолошком проучавању глобализације њени оснивачи разматрају њене основне процесе од којих су два: *процес настанка глобалног система развоја привредно-економских веза* које изражавају трансформацију и интеграцију у глобалној економији (основану на транснационалним кооперацијама које делују у целом свету изван контроле државе) и *процес глобализације културе* којом се замењују локалне културне потребе. То су и основе глобалног система, којим се означавају процеси глобализације који настају независно од политике нације – државе и националних друштава, представљајући самосталну међународну појаву и процес наднационалног, наддржавног постојања (Григорьев, 2006: 60-61).

¹ dacamarkovic@yahoo.com

Глобализација као процес настанка глобалног привредно-економског система исказује се ширењем подручја економске моћи, освајањем нових територија (извора сировина и тржишта) без употребе рата (за разлику од ранијих освајања) употребом новца. Новац притешњен просторним границама не може да се умножава изван тих граница, он се гуши и умире. Глобализација представља смислен начин да новац добије замах, доноси профит мирним путем (Борико, 2002: 25). То је процес који је *омогућен развојем високе технологије* (која је омогућила “сажимање” простора и времена) *и тржишним силама* (исказане тржишном конкуренцијом и доминантним обликом кретања капитала у облику новац-новац који доноси профит, чиме је омогућено оформљење општечовечанске финансијско-информационе технологије (Ушкин, 2003: 185). Идеја глобализације потекла је од западних (развијених) капиталистичких држава у тежњи да заузму владајући положај на планети “да организацију цело човечанство у функцији својих конкретних интереса, а не у интересу неког апстрактног човечанства” (Зиновјев, 2002: 306). *Глобални систем* који настаје глобализацијом као нова информационо-техничка, економско-еколошка, научно-политичка и социо-културна стварност није увек схваћен као друштвена реалност, са специфичним структурама и процесима, развијајући се у границама човечанства. Вероватно се не схвата и не прихвата због тога што је човечанство, у коме се овај систем простира прожето сложеним светско-привредним и међународним односима мењајући се по мери промена, природног и социјалног окружења човека, стварајући материјалну и духовну културу, формирајући индивидуално-личносне интересе и вредности и различите циљеве развоја (Лейбин, 2003: 57). Тај систем састоји се од подсистема који су међусобно повезани и показују одговарајући утицај једних на друге.

Глобална економија јавља се као подсистем глобалног система. Она означава свеукупност националних економија. То је јединствен противуречан систем богатих и сиромашних држава. У њега су земље улазиле неједнако развијене и та неједнакост у систему се одржава (Reirnet, 2006: 57). У ствари, *глобална економија, на одређен начин представља освајање планете од стране транснационалних држава у интересу тих корпорација које доминирају над националним економијама* (Марковић, 2008: 37-90). *Са глобализацијом неолиберални капитализам добија глобалне размере, постаје глобални капитализам.* У њему доминирају транснационалне корпорације, смањена је улога државе, распрострањена масовна култура и остварена информацијска реалност (Бабков, 2003: 69-103). Извршено је умрежавање света на основама приватизације, дерегулације и либерализације, тј. слободног тржишта, и ствара богатство уз обећање “да ће сви који се подвргавају захтевима светског тржишта бити благословени земаљским богатством” (Веск, 2004: 117). Међутим, остваривање овог обећања није оствариво. Јаз између начела профита и начела хуманизма постоји “у основи капитализма било којег нивоа развијености (Ђорђевић, 2006: 69), па и у глобалном неолибералном капитализму. У њему се новац позиционира као врховни владалац. Од ефикасности и максимализа-

ције профита ствара се апсолутна вредност и мит. Моћ новца гази човеково достојанство, вређа његову част и уништава наду.

“Ново тројство тржиште-конкурвенција-новац појављује се на светској сцени с намером да се уздигне у врховну власт, која ће владати пословима планете, намећући своја правила државама и своје уједначавајуће норме упркос културним вредностима и идентитету (Мајор, 1977: 53). “

2. Глобализација и глобални капитализам (настао са њом) захтевају нове (научно засноване) одговоре, не само на традиционално филозофско питање о положају човека у свету и космосу, већ и о положају човека у свакодневници, пре свега у глобалној економији и радној средини која се уобличава у њој (Видјанин, Журавлева, 1997: 63). У том циљу потребно је критички са теоријског становишта промишљати економску стварност (глобализацију и глобални капитализам) супротно данашњој стандардној теорији која узима случајно изабране претпоставке настојећи да натера стварност да им се прилагоди (Reirnet, 2006: 16). У оваквом приступу треба истраживати (и истражити) глобални неолиберални капитализам са тржиштем као одлучујућим механизмом регулисања робне размене и последице које из тога произилазе у контексту сазнања да је од савременог тржишног механизма угрожена већина привреда, углавном због неуважавања друштвеног (и људског) фактора. Јер, тржиште не постоји без људи. Оно је укључено у структури друштвених односа (Гозабов, 2007: 283). У оваквом приступу и промишљању, треба критички размотрити и одбацити схватања да су људи средства чија радна делатност (само) доприноси друштвеном напретку, а уважити и теоријски унапредити схватања по којима радном делатношћу људи доприносе друштвеном напретку, али и исказују као стваралачка и слободна бића, остварујући услове своје материјалне егзистенције и социјални статус ступајући у међусобне односе (Шарков, 2007: 52). У тим односима људи изражавају своја идејно-политичка опредељења, улогу у политичкој организацији друштва, место у категоријалном систему вредности и однос према том систему (Козловеский, 1996: 68). Промишљање суштине глобализације као глобалног друштвеног процеса и основних обележја глобалног неолибералног капитализма као система конципираном на знању као основном развојном ресурсу, па се означава као *knowledge capitalism*, треба разматрати у контексту развоја техничке основе рада и промена у његовом садржају са последицама које га прате. Наиме, развој производних снага *представља основу фазног развоја капитализма, али је и капитализам тежећи што већој рационалности и продуктивности у циљу присвајања што вишег профита, подстицајно погодовао развоју производних снага.* У таквом приступу и технолошка глобализација доводи до замене рада човека радом машина, у почетку на пословима који не захтевају способности човека, а касније и на пословима који захтевају способности човека, уколико и кад и те послове могу да врше усавршене машине.

У овом следу развоја упоредо са глобализацијом и њеним ширењем повећавао се значај знања као развојног ресурса. Човек се радном делатношћу исказује све мање својом физичком снагом, а све више својим мисаоним способностима. На овај начин у одређеном смислу врши се интелектуализација човекове радне (посебно производне) делатности, а интелектуални капитал постаје реалност привредног и друштвеног живота.

Трећом технолошком револуцијом настаје компјутерска технологија. Она мења положај човека у систему човек-машина. Човек од управљача машином постаје монитор машине. У радној средини микро-електронских направа опада количина људског рада. И не само да се смањује, већ скоро и нестаје сучељавање радника са материјалом. У ствари, са компјутерско-информацијском технологијом настају значајне промене у садржају људског рада (Марковић, 2005: 31-39) које имају за последицу губљење осећања о његовој сврсисходности и њој заснованом осећању самопоштовања и самовредновања за којим, по правилу у мањој или већој мери имају сва људска бића (Фукујама, 1997: 198). Међутим, поред негативних последица промене у садржају и карактеру рада имају и позитивне последице које омогућавају да знање постаје основни развојни ресурс у условима глобалног неолибералног капитализма, у тој мери да оно као такво постаје и његово главно обележје. То је капитализам конципиран (и одређен) више на интелектуалном капитализму, а мање на новчано-физичком капиталу (богатству). Основу овог модела капитализма представља веровање у тржиште и појединца. *Централна вредност и значај појединца је испорука знања а не снага мишића.* У овом моделу се признаје организација процеса, рутине и директиве које су садржај експлицитног знања које се дисеминира (Миличић, 2006: 229). У ствари, у капитализму (*knowledge capitalism*) знање и умеће су једини извори одрживе и дугорочне компатибилне предности корпорација, и ширих друштвених структура (Милачић, 2006: 244). Зато људе – носиоце знања и умећа, суштине друштва и капитализма знања треба третирати као бића која мисле, способна да произведу и усавршавају свој живот у историјски конкретном животном пространству, захваљујући својој животној сили.

Са становишта овог сазнања у најновијим истраживањима положаја човека (људи) у глобалној економији и у корпорацијама (у којима остварују радну делатност – испољавајући своје знање и умеће) нашла су своје место и два релативно нова приступа у промишљању људског потенцијала: *индекс развитака људског потенцијала* (ИРЉП) и *индекс животне силе човека* (ИЖСЧ). Индекс развитака људског потенцијала има четири парадигме: *продуктивност* – раст; *рационалност* – могућност за реализацију способности и коришћења добара; *стабилност* – сигурност приступа у тековинама цивилизације садашњих и будућих покољења и *ширење могућности* – развитака који се остварује не само због интереса људи, већ и њиховог напрезања. *Показатељи индекса развоја људског потенцијала су: очекивано трајање живота и реални бруто национални производ по глави становника.* Узети заједно ови

показатељи одражавају три *главна својства*: *здрав живот, знање и ниво живота достојан човека* (Григорьев, 2006: 95-96). Полазећи од карактеристика глобалне економије и новог приступа у промишљању људског фактора у њој, сматрамо да треба допунити четири парадигме ИРЉП, петом парадигмом – *исказом о условима рада у којима није угрожен интегритет човека*. Индикатори животне силе човека (ИЖСЧ) су категорије *виталистичке социологије* која је развила систем показатеља развита животне силе човека као биопсихосоцијалног бића исказујући његове способности производње и усавршавања свог живота у конкретним социоисторијским и социокултурним условима који одговарају потребама прогресивног развоја друштва. Сагласно традицији примене ИЖСЧ и еволуцији животне силе човека формулисани су индикатори њене развијености (Григорьев, 2006: 95-96). *Прво*, средња вредност показатеља развијености физичких, психичких и социјалних способности човека. *Друго*, постојање основних група показатеља физичког, психичког и социјалног здравља које изражавају најбоље постојање и развој основних снага човека, формираних у свим основним сферама друштвеног живота – економији, политици, социјланом и духовно-културном развоју. Интеграција ових фактора омогућава оптимализацију напора у оцени развоја животне снаге човека у целини и посебним сферама друштвеног живота (Жуков, 1996: 9-11).

3. Разматрања о индексу развита људског потенцијала и индексу развита животне силе човека, настају у контексту потреба за што продуктивнијом и профитабилнијом људском делатношћу када се она интелектуализује и из тога произилази захтев да се људи – носиоци знања и умећа (интелектуалног капитала) у организовању радне средине и радног процеса третирају као мислећа и слободна бића са заштићеним интегритетом у свим његовим међусобно условљеним и повезаним компонентама (Григорьев, 2006: 95-96). Овим разматрањима је претходила, пратила и прати, активност Међународне организације рада (МОР) (Марковић, 2008: 308-338). У овом смислу МОР је на Филаделфијској конференцији (1944) преузео обавезу да припреми програм чија примена ће обезбедити услове рада у којима ће запослени осећати задовољство радом, исказујући у пуној мери своје способности доприносећи општем благостању. Полазећи од ових и сличних ставова у документима МОР-а, у тежњи да се успостави склад између садржаја људског рада и достојанства човека, приступило се одређивању садржаја *пристојног (достојног) рада*.

Пристојан рад је дефинисан као високоефективан рад у добрим производним, социјално-радним и безбедним условима са попуњеним капацитетима, који чини сваког радника задовољним омогућавајући му да у пуној мери испољи своје способности и вештине. То је добро плаћен рад у коме су заштићена права и достојанство радника, којим се они активно ангажују у делатности организације (Марковић, 1970: 41-42). Остваривање овако схваћеног многоаспектног одређеног пристојног рада у условима противуречног глобалног система разматрано је више пута и са више становишта, а најсвестраније у

Извештају генералног директора међународног бироа рада (1999). (Гриценко, 2008: 129). У том Извештају речено је да пристојан рад представља глобални захтев и политичку директиву и да много шта у нашој будућности зависи од наше способности да пронађемо решење овог проблема, тј. остваривања пристојног рада. Тај рад – пристојан рад, речено је у *Извештају* представља више оријентир него остварени циљ, и указано је на могућност његовог претварања у глобални циљ, као и на потребу остваривања четири стратегијска задатка као предуслова за претварање пристојног рада у глобални циљ. Ти задаци – предуслови су: ширење могућности запошљавања; утврђивање система социјалног запошљавања и развој и учвршћивање система социјалног дијалога и права на једнакост.

У расправама о “пристојном” раду често се указује да је то мање остварени циљ, а више оријентација за остваривање тог циља (“пристојног рада”). Ипак не само из методолошких, већ и из акционо практичних (усмеравајућих) разлога потребно је, на мање више систематичан начин изложити основне садржаје (елементе) чијем остваривању треба тежити. *Тиме се на одређен начин даје допринос дефинисању пристојног рада и у извесном смислу олакшава и индексација његовог остваривања.* У оваквом приступу може се рећи да је “пристојан” (“достојан”) рад: високо квалификован рад; одвија се у добрим производним и социјалним условима са пуним капацитетом; омогућава испољавање знања и умећа учесника; са безбедним условима рада; заштићеним правима и достојанством човека; адекватно плаћен; ангажовањем радника у пословима организације и задовољним учесницима у вршењу радне делатности. Људска радна делатност у условима “пристојног рада” представља довољно, “пространство” да се људи искажу као стваралачка, слободна и вредносна бића доприносећи не само вишој продуктивности већ и остваривању човека као генеричког бића. Доприносећи економском расту, остваривањем веће продуктивности, “пристојан рад” јавља се и значајним чиниоцем усаглашавања економског раста и друштвеног напретка.

Економска активност се одвија у оквиру глобалне економије, у глобалном систему са јединственим тржиштем, али разликама међу државама у погледу њихове економске развијености и образаца организовања, што утиче на остваривање концепта “пристојан рад” као глобалног процеса. На остваривање, тачније неостваривање или отежано остваривање тог концепта, значајно утичу два глобални проблеми савременог друштва: *запосленост* (незапосленост) и *сиромаштво*. Ова два проблема су међусобно условљена и повезана и препозната је потреба њиховог решавања на глобалном плану (у глобалним размерама), као предуслов остваривања “пристојног рада”. У овом смислу треба схватити и ставове Генералне скупштине Уједињених нација (2000) о социјалном развоју и подршци Програму МОП-а о “пристојном раду” и ставове њене седнице 1970. године о спремности да подржи праведну глобализацију обезбеђивања циљева потпуне и продуктивне запослености и пристојног рада уз обезбеђивање поштовања основних принципа и права у области рада (Report of the Direktor

– General, 1999). Полазећи од потребе да се остваривање “пристојног рада” промишља и остварује као глобални проблем, *комбинацијом исказа о индексима развоја људског потенцијала, животне силе човека и садржају “пристојног рада” могућа је формулација теорије о новом схватању управљања друштвом које карактерише пораст динамике и сложености друштвених односа чије решавање тражи “маштовитост за реорганизацију укључујући ту и промену концепта, на прелазак из друштва људи – произвођача у друштво људи ствараоца* (Марковић, 2009: 120-124). Та маштовитост треба да се креће у правцу превазилажења односа конфронтације у сфери рада изналажењем облика социјалног партнерства и солидарне одговорности радника и послодаваца за економски развој (раст) и друштвени напредак изражен у хуманом развоју друштва.

Проблеми успостављања “пристојног рада” разматрају се на глобалном нивоу, на нивоу ужих области друштвеног организовања и на нивоу институционалних облика организовања рада (предузећа, корпорација, и сл). У овом погледу потребно је критичко промишљање институционалних облика организовања људске радне делатности, посебно у економским наукама (Мајор, 1991: 46), у изналажењу нових облика организовања усаглашених са променама у садржају и карактеру рада које промовишу знање (и умеће) као најзначајнији развојни ресурс као интелектуални капитал и интелектуалну својину (Ељмеев, 2007: 207). *Нови институционални облици организовања радне делатности треба да омогуће њихова усаглашавања са могућностима које пружа интелектуални капитал у смислу остваривања “пристојног рада и на њему зноване високе продуктивности радне делатности, основе конкурентске предности у тржишним условима.* У овом погледу од посебног значаја је могућност учешћа запослених у управљању пословима институционалних облика организовања рада. Оваквим приступом, у облицима организовања радне делатности, у одређеном смислу, нестаје економски и настаје социјално-културни детерминизам (Лопотин, Дорошков, 2010: 11-30).

Остваривање “пристојног рада” у појединим земљама има доста специфичности које захтевају озбиљно промишљање уз респектовање односа у глобализирајућем друштву који могу утицати на остваривање “пристојног рада” у појединим од њих. У овом смислу поребно је уважавати премештање економске моћи са Запада на Исток и јачање улоге државе у креирању политике, посебно економске и у регулацији тржита. Уз то свет све теже налази решења за глобалне проблеме а регионалне интеграције добијају све већи значај у комуникацијама и сардњи. Очекује се снажан и неуравнотежен развој и да би се избегле кризне ситуације тражи се усавршавање правила пословања, преузимање ризика за одржање стабилности међународне заједнице и у том циљу преузимање одговорности богатих слојева и пословних кругова за социјалну ситуацију уз њихово уважавање основних животних потреба обичног (све сиромашнијег) света. Међутим, отежано остваривање “пристојног рада” не треба да остане “за боља времена” када за то буду испуњени услови за његово остваривање. Овај рад –

пристојан рад, као стратегијски циљ може се и фазно остваривати ако се прихвати његов значај као стратегијског циља у остваривању хуманог развоја друштва.

4. Разматрање многоаспектне интелектуализације човекове радне делатности требало би вршити у контексту развоја науке која је најзначајнији духовни производ и највећа креација људског ума захваљујући чему човек креира све сложенију и савременију технологију (Ковачевић, 2014: 9) која омогућује значајне промене у садржају и карактеру његове радне делатности које доводе до промена у односима човек-рад и утичу одређујуће на економске токове омогућавајући различите могућности уобличавања њихових (различитих) концепата. У овом контексту присутна су у науци различита промишљања међу којима је и интелектуално промишљање савременог грчког мислиоца-економисте Јаниса Варуфакиса.

Овај научник-економиста указује на постојање два различита супротна концепта савременог друштва заснована на научном приступу у схватању развоја савремених производних снага: једном утопијском комунистичког друштва и другог у коме машине постају наше механичке слуге. По првом комунистичком утопијском концепту друштва, у коме нема најамног рада, машине служе испуњењу свих људских потреба, а људима омогућавају да се баве филозофским расправама и границама свемира и значају начина живота. По другом концепту, супротном првом, машине преузимају власт и претварају људе у робове, стварајући илузију да људи и даље имају контролу над машинама. Аутор закључује осврт на ове могуће концепте да људи уколико сами не делују на свој свет, у контексту једне политике прогреса онда преузимају ризик за свет „у којем мислимо да сами контролишемо своје животе, а у стварности смо заправо робови нашег властитог делања, осуђени од сопствене природе и препуштени на милост и немилост силама које нисмо у стању да контролишемо.

Међутим, овај концепт друштва у коме машине перузимају власт над људима, да би се оствариле потребно је да интелектуализација радне делатности буде праћена хомогенизацијом и стандардизацијом радне делатности. Зашто се у неолиберализму корпорације боре да „хомогенизују и стандардизују рад, јер све док оне саме не успевају да нас претворе у аутомате, а да при том њиховим конкурентима то полази за руком, њихови трошкови падају и ако сами профитирају“ (Варуфакис, 2015). Али када сви радници најзад постану аутомати, наша привреда наликоваће савршено ефикасном свету, свету машина који се састоји из мноштва машина. Свако од њих има своју функцију, али се не ствара њихова вредност.

У контексту оваквог приступа поменути аутор објашњава и односе у неолиберланом капитализму, посебно пад профита и кризне ситуације. „Они, истиче он, који имају велике своте готовина у резерви, корпорације и богати појединци, много више се плаше да инвестирају у производне активности, страхујући да ће производи који би потекли из нових фабрика и нових производних јединица остати непродата, и то због ниске потрошње потрошача који немају готов новац којим би

платили. И стога они не инвестирају, а резултат тога је да се не отварају радна места, нема повишице надница. И тако док капитализам и неолиберализам успевају да хомогенизују радни порцес, интензитет производне робе у одређеном времену расте, али вредност пада. То доводи до пада профита и кризних ситуација“ (Рогановић, 2015: 2).

Сагледавање стања у неолибералном капитализму у овом контексту и са свих становишта захтева ново промишљање тржишног механизма у неолибералном капитализму и сагледавање односа фактора производње у условима интелектуализације човекове радне делатности не само са становишта њеног развоја за продуктивност и хуманизацију рада већ и са негативним последицама које прате хомогенизацију и стандардизацију радне делатности са становишта дезинтеграције радних (производних) процеса и социјалног положаја човека као ствараоца. Овај нови приступ захтева критичко преиспитивање предметне одређености и конципирања свих наука које на неки начин за предмет проучавања имају људску радну делатност и однос човек-рад.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабков, Ф. Д. и др. *Савремениј глобалниј капитализм*. Москва: Алма-прес, 2003.
- Веск, У. *Моћ против моћи у доба глобализације*, Загреб: “Школска књига”, 2004.
- Борико, А. *НЕХТ – мала књига о глобализацији и свету будућности*. Београд: «Народна књига Алфа», 2002.
- Варуфакис, Ј. *Овај свет може да буде бољи. Моји разговори са ћерком о економији*. Београд: Креативни центар, 2015.
- Видянин. В. И., Журавлева, Г. П. (ред.). *Економическая теория*. Москва: ИНФРА, 1997.
- Гозабов, И. А. *Социјална философија*. Москва: Академическиј проект, 2007.
- Григорьев, С. И. *Словарь виталистической социологии*. Москва:, Горадарики, 2006.
- Гриценко, Н.Н. и др. *Економика и рынок труда в Роосси*. Москва: Академија труда и социјалнои одношениј, 2008.
- Ђорђевић, Р. *Човек, вредности и историја*, Београд: Институт за филозофију Филозофског факулета, 2006.
- Ельмеев, Б. Я. *Социјална економика труда*. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур, 2007.
- Жуков, В. И. *Људски ресурси – индекс социјалног развитка становништва*. Београд: ЦУРО, 1996.
- Зиновјев, А. *Запад – феномен западњаиштва*. Београд: Наш дом – Ade d’homme», 2002.
- Козловескиј, П. „Етическая економия как синтез экономической этической теории“. *Вепросы философии* 8 (1996): 68.

- Ковачевић, З. Сусрет и сукоб са науком. Нови Сад: Академска књига, 2014.
- Лейбин, В. М. *Глобална система*. У И.И. Мазур, А. Н. Чумаков (глав. ред. и саставители) *Глобалистика-енциклопедија*. Москва: ЦНПП и «Диалог», ОАО издателство «Радуга», 2003.
- Лопотин, В. Н., Дорошков, В. В. *Защита интеллектуальной собственности*, Москва: Юрайт, 2010.
- Мајор, Ф. *УНЕСКО: идеал и акција*. Београд: Републички завод за међународну научну, просветну, културну и техничку сарадњу и Завод за уџбенике и наставна средства, 1977.
- Мајор, Ф. *Сутра је увек касно*. Београд: «Југословенска евија», 1991.
- Марковић, Ж. Д. *Глобална економија*. Ниш: Економски факултет Универзитета у Нишу, 2008.
- Марковић, Ж.- Д. „Глобална економика и человеческий фактор“. *Социологически иследования* 11(2005): 31-39.
- Марковић, Ж. Д. *Глобалистика и криза глобалне економије*. Београд: «Графипроф», 2009.
- Марковић, Ж. Д. *Социологија безбедности труда*. Москва: Издателство Российского государственного социального Университета, 2009.
- Марковић, Ж. Д. (1970): „Нормативна делатност Међународне организације рада у области заштите на раду“. *Социјална политика* 3-9 (1970): 41-42.
- Миличић, В. *Индустрија знања, нова парадигма одрживог развоја*. Нови Сад: Технички факултет Универзитета у Новом Саду-ФТП издања, 2006.
- Reirnet, E. C. *Globalna ekonomija*. Beograd: Ćigolja štampa, 2006.
- Report of the Direktor – General*, International Labor Conference, 87 t2, Geneva, 1999.
- Рогановић, В. Франкенштајнска судбина неолиберализма. „Политика“ – Културни додатак 21. 11. 2015.
- Ушкин, А. И. *Глобализација*. У И.И. Мазур, А. Н. Чумаков (глав. ред. и саставители) *Глобалистика-енциклопедија*. Москва: ЦНПП и «Диалог», ОАО издателство «Радуга», 2003.
- Фукујама, Ф. *Крај историје и последњи човек*. Подгорица: ЦИД, 1997.
- Чумаков, А. Н. *Глобализација – контуре целостног мира*. Москва: «Перспект», 2009.
- Шарков, Ф. Н. *Социологија: теорија методи*. Москва: «Экзамен», 2007.

INTELLECTUALIZATION, HOMOGENIZATION, AND STANDARDIZATION OF WORK AND THE CHANGES IN MAN-WORK RELATIONS

Abstract: This paper analyses the connection between globalization, as a social process, intellectualization of work, and the changes in work content and character, which result in capital being manifested as *intellectual capital*, in which man affirms himself with his work through his knowledge (which becomes the basic developmental resource) and whose rational and productive (profitable) aspect requires (and presupposes) a relation with the participants in the work process, as free and equal persons. Within this context, the paper discusses the concept of decent (deserving) work and the prospects and consequences of its attainment, as a set goal in the evolution of capitalism and human society. The paper also examines human activity from the viewpoint of homogenization and standardization, including their significance and influence.

Key words: globalization, intellectualization, work, decent work, homogenization

